

Дванаццатага красавіка па нашаму, савецкаму календару — Дзень касманаўтыкі. Дванаццатага красавіка для ўсіх нас, зямлян, — пачатак новай эры, касмічнай. Сем год назад чалавек, сын Зямлі, пераадолеўшы яе прыцягненне, упершыню ступіў туды, куды асмельвалася пакуль што залятаць толькі людская думка. Дванаццатага красавіка 1961 года першы ў свеце касмічны карабель з чалавекам на борце зрабіў палёт вакол зямнога шара і паспяхова вярнуўся на Зямлю. Мы ганарымся, што гэта быў наш, савецкі карабель «Усход», што першым чалавекам, які любавалася нашай планетай з касмічных вышынь, быў грамадзянін Савецкага Саюза.

Не трэба называць яго імя. Яно вядома кожнаму — і амерыканскаму вучонаму, і арабскаму феллаху, і паляўнічаму з афрыканскіх джунгляў; яго партрэт убачыш у мангольскай юрце, на вуліцах індыйскіх гарадоў, у доме японскага рабачага, на шхуне ісландскага рыбака.

Тым больш горка і цяжка, што Юрыя Аляксеевіча Гагарына сёння няма сярод нас, што гэты дзень мы адзначаем сёлета без яго. Яго трагічная гібель вострым болем адгукнулася ў сэрцах людзей усяго свету, бо ён па праву належыць чалавецтву.

Адны кажуць, што не збераглі Гагарына, другія, што не трэба было дазваляць яму палёты. Але пазбаўце салаўя песні, і ён стане шэрай птушкай. Гэта тое самае, што ў пісьменніка адабраць пяро, забараніць таленавітаму канструктару марыць бяссоннімі начмі і рабіць адкрыцці.

Юрый Гагарын не ўяўляў свайго жыцця без палётаў, без нязведаных касмічных далечынь. А для гэтага трэба было ўпарта, настойліва шліфаваць майстэрства лётчыка-касманаўта, паглыбляць свае веды. І ён рабіў гэта да апошняй хвіліны жыцця.

Дарога першаадкрывальнікаў не ўспана кветкамі. Навука вымагае самаахвярнасці. Першы штучны спадарожнік Зямлі, запушчаны з савецкай стартавай пляцоўкі, таксама ўвабраў у сябе нервы і розум соцень людзей, іх энергію, іх нястомную і натхнёную працу, іх творчы запал. І чалавецтва ніколі не забудзе 4 кастрычніка 1957 года, калі слова «спутнік» упершыню прагучала, як нешта рэальнае, і стала зразумелым на ўсіх мовах. Сусветная грамадскасць аданіла з'яўленне на калязямной арбіце першага савецкага штучнага спадарожніка Зямлі як падзею эпохальнага значэння. Яе нездарма прыраўнялі да вынаходніцтва паравых машын, стварэння электратэхнікі, да ўзлёту першага самалёта, да вызвалення энергіі атамнага ядра.

А потым былі новыя адкрыцці, новыя дасягненні. Касмічны слоўнік папоўніўся

багатым запасам слоў, значэнне якіх у пераважнай большасці раскрылі савецкія вучоныя, інжынеры, касманаўты. Сёння не так проста нават пералічыць усё тое, што зроблена савецкімі людзьмі ў галіне пазнання і раскрыцця Сусвету.

Успомнім толькі год мінулы, год Кастрычніка, юбілейны год Савецкай дзяржавы. У 1967 годзе мы запусцілі на арбіту 61 спадарожнік «Космас», якія даследуюць калязямную прастору. Гэта — рэкордная лічба!

Смелай і дзёрзкай была даўняя мара вучоных — дасягнуць планеты Венеры і раскрыць яе таямніцы. Савецкія вучоныя і канструктары здзейснілі і гэтую мара. Касмічны апарат «Венера-4» дасягнуў другой планеты, зрабіў плаўны спуск у атмасферу і пасадку на паверхні. Прыборы, устаноўленыя на савецкай аўтаматычнай станцыі, перадалі на Зямлю унікальную інфармацыю.

Не паспелі каментатары розных краін да канца прааналізаваць значэнне гэтага дасягнення, як свет абляцела новая здзіўляючая і хвалючая вестка — упершыню была вырашана складаная навукова-тэхнічная праблема аўтаматычнай стыкоўкі касмічных апаратаў на арбіце.

Летась тансама былі выведзены на арбіты тры спадарожнікі «Маланка-1», а на тэрыторыі Савецкага Саюза ўведзена ў дзеянне больш 20 наземных станцый «Арбіта», якія далі магчымасць жыхарам многіх аддаленых раёнаў нашай краіны прымаць перадачы Цэнтральнага тэлебачання з Масквы.

Гэта важнейшыя вехі на касмічных трасах аднаго толькі года. Для краіны, якая пачала свой шлях ад сахі, — гэта больш чым здзіўляючыя дасягненні.

Дзе ж тая сіла, што натхняе нас на зорныя палёты, дапамагае вырашаць смелыя і цяжкія задачы? Яна — у нашым грамадскім і палітычным ладзе.

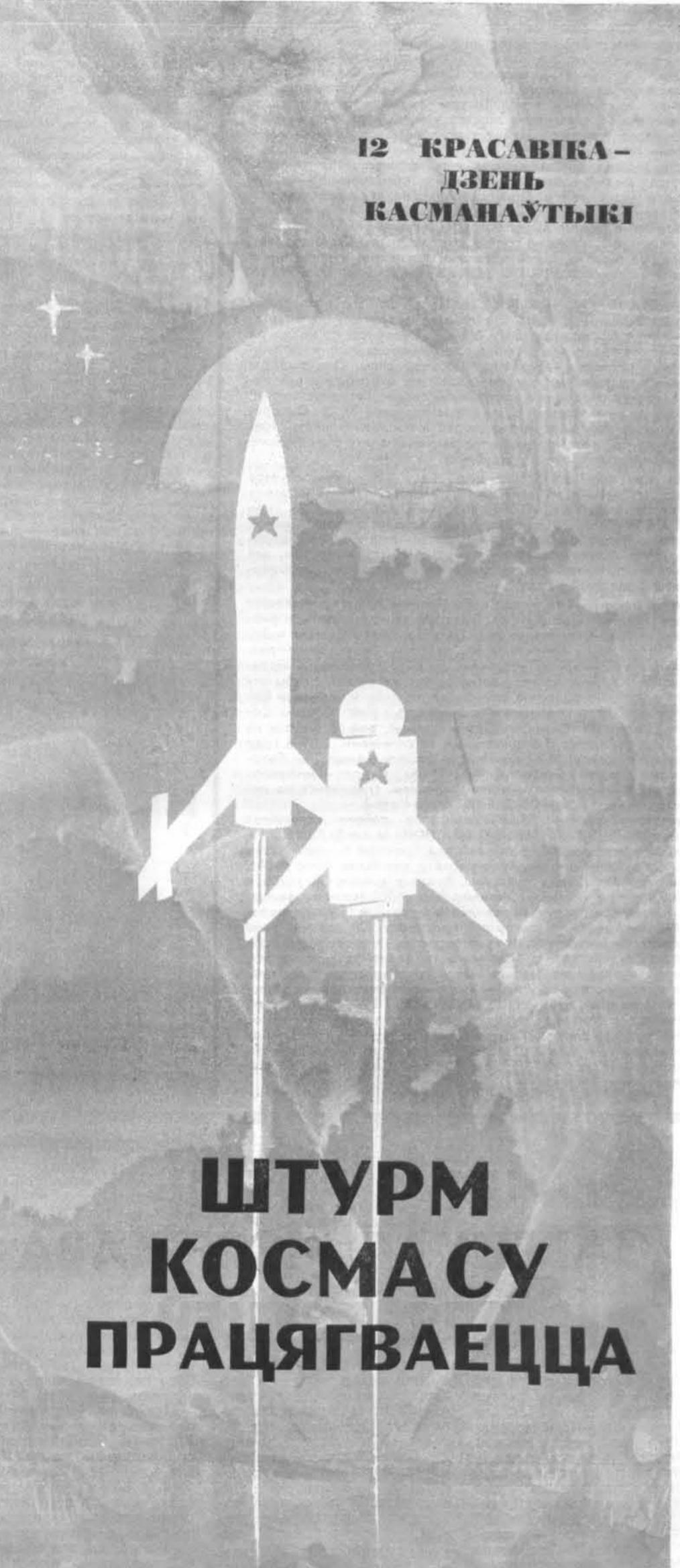
Незадоўга да сваёй смерці заснавальнік тэорыі міжпланетных палётаў Канстанцін Эдуардавіч Цыялкоўскі пісаў:

«...Усе мае працы па авіяцыі, ракетнаплаванню і міжпланетных зносінах перадаю партыі большавікоў і Савецкай уладзе — сапраўдным кіраўнікам прагрэсу чалавечай культуры. Упэўнены, што яны паспяхова закончаць гэтыя працы».

Эстафета была перададзена ў надзейныя рукі. Менавіта партыя камуністаў здзейсніла мара вучонага, і камуністы першымі выйшлі на касмічны шляхі.

Касмічная эра яшчэ толькі пачалася. Наперадзе — новыя адкрыцці, якія будуць хваляваць чалавецтва. Наперадзе многа цяжкіх і перашкод. Але савецкі чалавек пераадолее іх. Штурм космасу працягваецца.

12 КРАСАВІКА — ДЗЕНЬ КАСМАНАЎТЫКІ

ШТУРМ КОСМАСУ ПРАЦЯГВАЕЦЦА

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ ПО-БЕЛОРУССКИ

«ШТУРМ КОСМАСУ ПРАЦЯГВАЕЦЦА» — такой статьей открывается очередной номер газеты «Голас Радзімы». 12 апреля по нашему, советскому календарю — День космонавтики. Семь лет назад в этот день человек, впервые преодолев земное притяжение, достиг космических высот. Этим человеком был гражданин Советского Союза Юрий Алексеевич Гагарин. Сегодня Гагарина нет среди нас. Его трагическая гибель глубокой болью отозвалась в сердцах миллионов людей. Начиная с 4 октября 1957 года, с дня запуска первого искусственного спутника, каждый год приносит Советскому Союзу новые победы в освоении космического пространства. Только в минувшем году на орбиту был выведен 61 спутник «Космос», космический аппарат «Венера-4» совершил плавную посадку на поверхность планеты Венера, запущены три спутника «Молния-1» и т. д. Штурм космоса продолжается.

«Обеспечить счастливое детство каждому ребенку — одна из наиболее важных задач строительства коммунизма», — так записано в программе советских коммунистов. В СССР созданы общественные фонды, с помощью которых финансируется медицинское обслуживание, образование — от начального до высшего. Полностью или на две трети за счет общественных фондов содержатся у нас дети в садах и яслях, значительные суммы выделяются на музыкальные и спортивные школы. В ближайшие годы в школах страны будет введено бесплатное питание, детей обеспечат бесплатно учебниками и школьной формой **«ШТО РОБИЦЬ САВЕЦКАЯ ДЗЯРЖАВА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ»**, 2-3 стр.].

«РАБОТА ШУКАЕ ЧАЛАВЕКА...» (3 стр.). Эти слова могут показаться странными тому, кто привык к другому их сочетанию — человек ищет работу. У нас, в Белоруссии, несмотря на широкое внедрение в производство механизации и автоматизации, ощущается нехватка рабочей силы. Она вызвана бурным развитием народного хозяйства и особенно его новых отраслей. Недавно в республике создан Государственный комитет по использованию трудовых ресурсов БССР. Он призван стимулировать движение людей в промышленность, предусматривать меры по наиболее рациональному размещению производительных сил в республике.

«Ніхто не хацеў ад'язджаць назаўсёды» — эту книжку Алеся Савицкого, нашего земляка из США, скоро получат читатели библиотечки газеты «Голас Радзімы». Отрывок из нее **«АУТОГРАФ ГАГАРЫНА»** (4 стр.) рассказывает о незабываемой встрече с Колумбом космоса — Юрием Алексеевичем Гагариным. Наш соотечественник с гордостью пишет о том, как восторженно приветствовали англичане в Лондонском аэропорту сына Советской земли.

Им не было и 14-ти, когда небо Испании озарило зловещее зарево фашистского мятежа. Вместе с другими детьми Барселона и Валенсии, Мадрида и Бильбао Рамон Сианко и Томас Суарес были привезены в Советский Союз. Ленинград, Москва, Крым — всюду испанских детей встречали приветливые улыбки и дружеское участие советских людей. Чтобы отблагодарить свою вторую родину за ее заботы, Рамон и Томас решили стать летчиками и защищать небо Страны Советов. Во время Великой Отечественной войны друзья из Бильбао сражались с фашистскими захватчиками. В 1948 году демобилизовались, мирную жизнь решили начать в белорусском городе Гомеле. Сейчас Томас Суарес — инженер-технолог, Рамон Сианко — тоже инженер, специалист по печатным машинам **«ДВОЕ З БИЛЬБАО»**, 4 стр.].

Культурной жизни Шарковщинского района посвящена статья **«ЗВІНЕЦЬ ПЕСНЯМ НАД ДЗІСНОЙ»** (4 стр.). До 1939 года люди в этих местах не имели представления о кино и спектаклях, а сегодня нет такого сельсовета, где бы не было клуба, библиотеки или дома культуры. Всего в районе 32 клуба и 16 библиотек с книжным фондом около 300 тысяч экземпляров. В минувшем году в деревнях Шарковщины было проведено 426 тематических вечеров, прочитано 700 лекций, дано 375 спектаклей и концертов художественной самодеятельности.

После освобождения Слуцка от немецко-фашистских захватчиков в одном из барачных местном концлагеря была найдена предсмертная записка девушки-партизанки. Идя по следам этой записки, автор статьи **«ПЛАТА ЗА ПЕРАМОГУ»** (5 стр.) столкнулся с фактами чудовищных преступлений оккупантов на белорусской земле. 27 тысяч советских граждан уничтожили гитлеровцы в Слуцке и Слуцком районе, и эти цифры далеко не полные. Жертвами фашистов были военнопленные, старики, женщины, дети.

падзеі-людзі-факты падзеі-людзі-факты

НА ПРАЦОЎНЫ СЕМЕСТР — У ГДР

Дваццаць студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта ў час летніх канікул паедуць у горад Іену і прымуць удзел у працоўным семестры. А ў Беларусі будуць сустрэкаць будаўнічы атрад з ГДР. Дамоўленаць аб такім абмене ўжо дасягнута паміж камітэтам камсамола БДУ імя Ул. І. Леніна і камітэтам Саюза свабоднай нямецкай моладзі Іенскага ўніверсітэта імя Ф. Шылера.

РЭПЕЦІРУЕ ПОЛЬСКА БАЛЕТМАЙСТАР

Калектывы мастацкай самадзейнасці Брэсцкай вобласці і Люблінскага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі даўно сябраюць. Маладзёжны танцавальны ансамбль «Радасць», народны хор абласнога савета прафсаюзаў, харавая капэла клуба чыгуначнікаў неаднаразава выступалі на сценах юлубаў і тэатраў Любліншчыны. У сваю чаргу, польскія сябры многа разоў дэманстравалі сваё майстэрства перад працоўнымі Брэсцшчыны.

Зараз ансамбль «Радасць» зноў рыхтуецца да сустрэч з замежнымі сябрамі. У яго праграме з'явіцца новыя польскія танцы. Іх ставіць вопытны балетмайстар з Любліна В. Ка-

нярова, кіраўнік танцавальнага калектыву, які з поспехам выступаў у Францыі, Бельгіі і Італіі.

ПАЯЗДЫ ПОЙДУЦЬ У РЫМ

Першы поезд Масква—Рым адправіцца з Беларускага вакзала сталіцы 23 мая. Аб гэтым паведаміў карэспандэнт ТАСС начальнік Галоўнага пасажырскага ўпраўлення Міністэрства шляхоў зносін Б. Зайцаў, які падпісаў у Рыме пагадненне аб далейшым расшырэні чыгуначных зносін паміж Саветкім Саюзам і Італіяй.

ПАСЫЛКА З БАРДО

Дзяржаўныя граніцы некалькіх краін перасекла гэта пасылка з Францыі. Яе прыслалі ў фундаментальную бібліятэку імя Я. Коласа Акадэміі навук БССР навуковыя работнікі музея горада Бардо. Цікаваць маюць ілюстраваны каталогі твораў грэчаскага мастацтва, шэдэўраў польскага музеяў, тэматчных экспазіцый «Еўропа і адкрыццё свету», карцін, напісаных мастакамі раду краін з 1951 па 1961 год, а таксама кніга, прысвечаная Гранд-тэатру Бардо.

На кніжных паліцах неўзабаве зоймуць месцы толькі што атрыманая балгарская «Музычная энцыклапедыя» і прысланы з Варшавы «Слоўнік» польскай мовы XVI стагоддзя.

Кожны месяц замежны адзел фундаментальнай бібліятэкі па абмену і падліцы атрымлівае з 35 краін свету сотні часопісаў, выданні навуковай, палітычнай і мастацкай літаратуры.

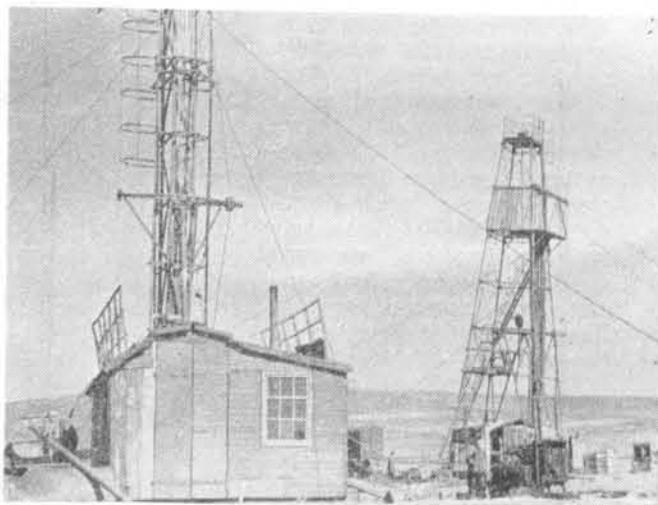
УСЕСАЮЗНЫ ФОРУМ ЛІНГВІСТАЎ

Шмат цяжкасцей адчувае чалавек пры перакладзе тэкстаў з адной мовы на другую. Гэту задачу маглі б аблегчыць электронныя вылічальныя машыны. Як зрабіць з яе перакладчыка? Гэта пытанне стала прадметам абмеркавання ўдзельнікаў II Усесаюзнага канферэнцыі па праблемах статыстыкі мовы, якая адбылася ў сталіцы нашай рэспублікі.

Вучоныя краіны не выпадкова сабраліся ў Мінскім інстытуце замежных моў. У гэтай вун прэвядзятца шырокія даследаванні машынага перакладу, а яго лабараторыя статыстыкі мовы стала спецыялізаванай «мекай» лінгвістаў, якія едуць сюды, каб падзяліцца сваімі дасягненнямі і пазнаёміцца з новымі работамі сваіх мінскіх калегаў.

У канферэнцыі прынялі ўдзел больш як 150 вучоных з Масквы, Ленінграда, Горкага, Рыгі і іншых гарадоў нашай Радзімы.

Намаганнямі геологаў развеена легенда аб беднасці нетраў беларускага краю. У рэспубліцы адкрыты вялікія паклады калійных соляў, нафты, будаўнічых матэрыялаў, падземных вод. Днямі буравікі шчыліны № 18 на чале са старшым майстрам І. Яфімавым прайшлі алмазным бурам жалезаруднае цела таўшчынёй у 93 метры. Ведучы глыбіннае картыраванне ў Карэліцкім раёне, жалезную руду ўскрылі буравікі іншых шчылін. Паводле ацэнак геологаў, руда вельмі добрая, з высокім працэнтным утрыманнем жалеза. У сучасны момант вядуцца далейшыя работы па вызначэнню контураў і ўстанаўленню магутнасці месцанараджэння.

НА ЗДЫМКАХ: 1. На адным з участкаў, дзе працуюць разведчыкі нетраў. 2. Старшы буравы майстар І. ЯФІМАЎ. Фота Ул. ЛУПЕЙКІ.

падзеі-людзі-факты падзеі-людзі-факты

ШТО РОБИЦЬ САВЕЦКАЯ ДЗЯРЖАВА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Кожную раніцу а восьмай гадзіне я чую, як на лесвічнай пляцоўцы паўляецца мой сусед Іван Сямёнавіч са сваёй пяцігадовай дачкой Алёнкай. Я ведаю, яны адпраўляюцца ў дзіцячы сад, куды Алёнка ходзіць ужо другі год, паколькі маці працуе і дома няма каму з ёй застацца. Алёнка — чалавек дапытлівы. Яна вечна засыпае бацьку пытаннямі. Часам я здзіўляюся, адкуль яны толькі ў яе бяруцца. Відаць, узрост такі.

Праз некаторы час на лесвічнай пляцоўцы чутны крокі Антося, старэйшага сына Івана Сямёнавіча. Відаць, падаспеў час ісці на заняткі. Ён — студэнт трэцяга курса фізіка-матэматычнага факультэта Беларускага ўніверсітэта. Калі стрэлка гадзінніка падыходзіць да дзевяці, з кватэры куляй вылятае пяцікласнік Пецька. Ён, напэўна, зноў засядзеўся над транзістарам, які майструе другі тыдзень.

Шчасце, што школа побач з домам.

Пазней за ўсіх дом пакідае гаспадыня — Антаніна Якаўлеўна, асабліва калі працуе ў другую змену. Яе завод непадалёку ад маёй работы, і іншы раз мы вяртаемся дамоў разам. Аднойчы летам яна мне кажа: «Сёння ў нас госці з-за мяжы былі. Цікавіліся, колькі мы зарабляем, ці задаволены сваёй працай, як адпачываем. Адзін падышоў да мяне і пытаецца:

— Колькі ў вас дзяцей?

— Трое.

— Ну, і што вы думаеце наконт іх будучыні?

— А што тут думаць, — адказваю я яму, — адзін ужо на трэцім курсе ўніверсітэта вучыцца.

— Ну, а астатнія?

— Падраснуць, скончаць школу і, мабыць, таксама пададуцца ў інстытуты. Абы жаданне было.

— А дзе ж вы грошы возьмеце?

Адразу я неяк і не зразумела пытання. Кажу:

— Прычым тут грошы?

Здзіўліўся чалавек:

— Відаць, вы многа зарабляеце, калі гэта вас не трывожыць?

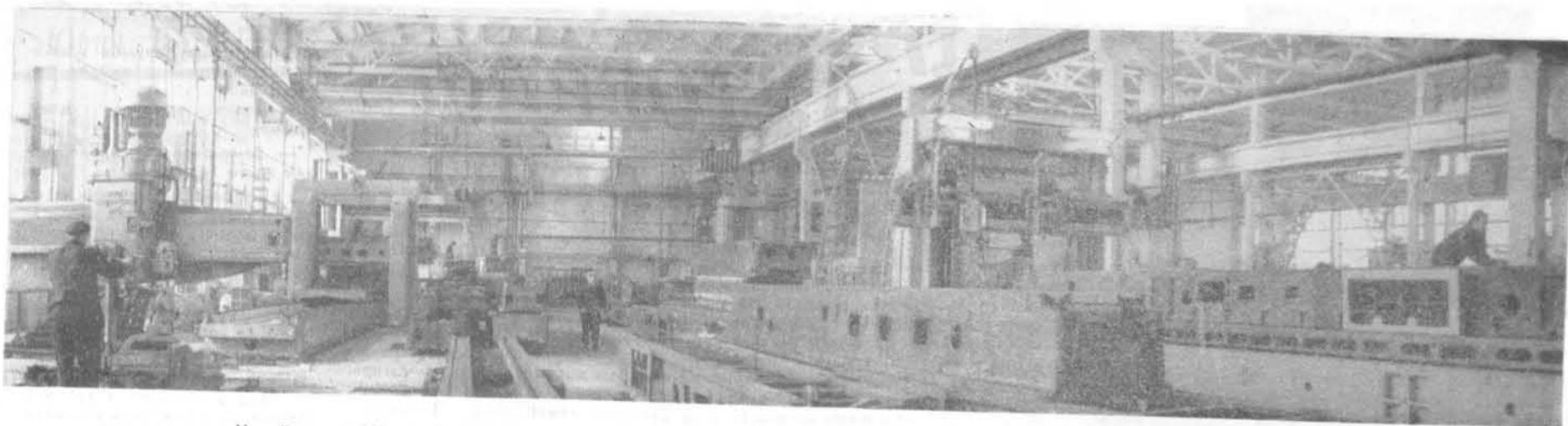
І ніяк не мог паверыць, калі я яму раскажала, што ў сям'і майго аднавяскоўца Аляксандра Сака з Карэліцкага раёна ўсе дзесяць дзяцей атрымалі вышэйшую адукацыю. Сам Аляксандр, дзяцінства якога прайшло ў дарэвалюцыйны

час, змог скончыць усяго чатыры класы, хоць прага да вучобы была вялікая. Бацька не змог больш назабраць грошай».

Аляксандру Саку ні капейкі не давалося плаціць, калі яго дзеці вучыліся ў сярэдняй школе, калі слухалі лекцыі высокакваліфікаваных прафесараў у інстытутах, за тое, што яны жылі ў інтэрнатах, карысталіся бібліятэкамі, займаліся ў розных гуртках. Наадварот, у інстытуце яны атрымлівалі стыпендыю.

Усе выдаткі на іх навучанне выплочваліся з так званых грамадскіх фондаў. Чаму дзяржава пайшла на стварэнне грамадскіх фондаў? Іменна зыходзячы з інтэрэсаў такіх мнагадзетных сям'яў, як сям'я Аляксандра Сака.

Справа ў тым, што пры сацыялізме яшчэ няма такога багацця матэрыяльных даброт, каб размяркоўваць

Нядаўна на Мінскім станкабудаўнічым заводзе імя Кастрычніцкай рэвалюцыі ўступіў у строй новы механічны цэх па чыстай апрацоўцы дэталей. НА ЗДЫМКУ: у новым цэху завода.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

* НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ *

РАБОТА ШУКАЕ ЧАЛАВЕКА...

Нядаўна ў Беларусі, як і ў іншых савецкіх саюзных рэспубліках, створан рэспубліканскі Дзяржаўны камітэт па выкарыстанню працоўных рэсурсаў. Адна з галоўных задач такіх камітэтаў — прадугледзець магчымыя змены ў агульным балансе працоўнай занятасці ў сваіх рэспубліках. Што заўважаецца, напрыклад, у нашай Беларусі? Нягледзячы на шырокае ўкараненне ў вытворчасць механізацыі і аўтаматызацыі, у рэспубліцы адчуваецца недахоп рабочых рук. Таму не выпадкова, што ў адпаведнасці з новым пяцігадовым эканамічным планам колькасць працуючых у Беларусі павялічыцца больш чым на 600 тысяч чалавек, або на 24 працэнты. У выніку лік рабочых і служачых у народнай гаспадарцы рэспублікі к 1970 году дасягне 3,1 мільёна чалавек.

Гэта выклікана бурным развіццём народнай гаспадаркі і асабліва яе новых галін. Беларусь, як вядома, становіцца важным раёнам нафтаздабычы і яе перапрацоўкі, вытворчасці калійных і іншых мінеральных угнаенняў, бытавой хіміі, дакладнага машына- і прыборабудавання, электронікі і радыётэхнікі. Пры гэтым вызначаецца адна вельмі характэрная дэталі: амаль усе новыя прадпрыемствы намячаецца размясціць у малых і сярэдніх гарадах.

Чаму менавіта ў іх? Беларусь здаўна з'яўляецца рэспублікай малых і сярэдніх гарадоў. Раней у іх, як правіла, развівалася прамысловасць пераважна мясцовага значэння — саматужныя промыслы, розныя дробныя арцелі. Яны не маглі поўнаасцю задаволіць запатрабаванні людзей у рабоце. Так пры агульным недахопе рабочых рук у нас ствараліся раёны з лішкам працоўных рэзерваў.

Нельга сказаць, што і раней у нас не займаліся праблемай малых і сярэдніх гарадоў, што гэта нешта зусім новае ў нашым эканамічным будаўніцтве. Возьмем да прыкладу горад Слуцк. Да Вялікай Айчыннай вайны самым буйным прадпрыемствам тут была лесапілка з невялікай колькасцю рабочых. Цяпер жа на яе базе вырас мэблевы камбінат. За апошнія 10 — 15 год у горадзе з'явіліся фабрыкі ткацкая і мастацкіх вырабаў, заводы аўтарамонтны і цукровы, цэлы шэраг іншых прадпрыемстваў.

Інжынераў і тэхнікаў тут цяпер працуе амаль столькі, колькі іх было ва ўсёй дзяржаўнай Беларусі. Горад мае некалькі прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў. Дамы культуры, кінатэатры, спартыўныя збудаванні ствараюць добрыя ўмовы для адпачынку. Насельніцтва горада пастаянна павялічваецца.

Падобная метаарфоза адбываецца і з многімі іншымі ў мінулым малымі гарадамі. Важнымі цэнтрамі тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці становяцца Брэст, Гродна, Баранавічы, Пінск і Орша, выраслі гарады хімікаў Наваполацк, Светлагорск і Салігорск. Горад Жодзіна стаў слаўты сваімі магутнымі аўтасамазваламі. Калі ўваж-

ліва прыгледзецца да геаграфіі такіх вось гігантаў прамысловасці, то не дзякка заўважыць, што ствараюцца яны якраз у месцах, дзе ёсць дастаткова рабочых рук.

Але жыццё не стаіць на месцы. У рэспубліцы расшыраецца прамысловая вытворчасць, няспынна павялічваецца колькасць насельніцтва, усё больш і больш становіцца спецыялістаў розных галін вытворчасці. Правільна рабіць разлікі і стымуляваць рух людзей у прамысловасць, прадугледжваць меры па найбольш рацыянальнаму размяшчэнню прадукцыйных сіл рэспублікі — вось чаму падпарадкоўваецца дзейнасць Дзяржаўнага камітэта па выкарыстанню працоўных рэсурсаў БССР.

П. СУДАКОУ.

ПА СЛЯДАХ СТАРОГА ФОТАЗДЫМКА

Здымак трапіў мне на вочы ў Пінскім краязнаўчым музеі. Датаваны ён 1938 годам. На ім група сялянскіх дзяцей з Мерчыц на экскурсіі ў музеі. Адрозніваецца думка прывезці фатаграфію ў вёску, паспрабаваць знайсці хоць некаторых з тых, хто папаў у фотакадр, даведацца, як складалася іхняе жыццё.

Першым узяўся мне дапамагчы старшыня сельскага Савета Міхаіл Нікіцюк, мясцовы жыхар. Ён паведаміў, што ў 1939 годзе ў Мерчыцах, якія знаходзіліся пад

буржуазнай Польшчай, не было нават школьнага будынка. Яго бацька здаваў тады сваю хату пад класны пакой, а сям'я жыла ў маленькім хлечуку, які стаяў у двары.

Міхаіл Несцеравіч адразу ж пазнаў у чорнавалосым хлапчуку Пецю Відзяйла. Цяпер у Пятра Піліпавіча ўжо сваіх чацвёра дзяцей. Ён паказвае мне пасведчанне аб заканчэнні мясцовай чатырохкласнай школы. На першым месцы стаяць такія прадметы, як закон божы і польская мова. Раз у год вучняў урачыста везлі ў Пінск паказваць горад. У час адной з такіх экскурсій фатограф і зрабіў гэты здымак.

Пасведчанне аб заканчэнні школы Пётр Піліпавіч збіраг на памяць. Па яго словах, яно практычна не давала ніякіх магчымасцей на далейшую асвету. Толькі адзін жыхар Мерчыц пераступіў парог Пінскай гімназіі. Ім аказаўся Сцяпан Чэшук.

Увечары мы сядзелі ў доме Чэшуга. Каля тэлевізара сабраліся сваякі, суседзі. «Пасля Мерчыцкай школы, — гаворыць гаспадар дома Сцяпан Васільевіч, — я падаў заяву ў Лагішынскую сямігадовую школу. Там настаўнікі хутка вызначылі, што мне не толькі ў 5-м, але і ў 6-м класе рабіць няма чаго».

Спецыяльна скліканая камісія прыняла ў Чэшуга экзамэн адразу за два класы,

і бацька завёз у Пінск пасведчанне з аднымі пяцёркамі. Але за навучанне трэба было плаціць 250 злотых у год. За гэтыя грошы можна было купіць дзве каровы.

— Цяжка было прабіваць дарогу да ведаў, — расказвае Сцяпан Васільевіч. — А мой брат Фёдар без усялякіх цяжкасцей скончыў у Ленінградзе інстытут сувязі і стаў інжынерам. Ды і каго цяпер здзівіш дыпламам? Дзесяткі аднавяскоўцаў скончылі інстытуты, а многія нядаўнія выпускнікі яшчэ вучацца. Марыя Ганчарык — студэнтка інстытута замежных моў, Пётр Амальчук хутка скончыць сельскагаспадарчую акадэмію. Жэня Янішчыц — будучая журналістка... Большасць настаўнікаў мясцовай школы таксама з Мерчыц. А ці можна параўнаць сённяшнюю школу з той, што была раней? На ўскраіне вёскі вырас новы цагляны будынак дзесяцігодкі.

Але вернемся зноў да фатаграфіі. Пётр Піліпавіч Відзяйла пазнаў у першым радзе справа Сцяпана Водчыца — цяпер перадавога трактарыста-меляратора, побач з ім таксама Сцяпан Водчыц — фельчар, перад настаўнікам стаіць Сцяпан Відзяйла — майстар смалкурнага завода, Міхаіл Міранчук — рабочы цаліннага саўгаса. Сам Пётр Піліпавіч працуе ў родным калгасе.

С. ШАПРА.

Інжынер-праграміст Мінскага трактарнага завода Вольга ЛЯУДАНСКАЯ ля пульты кіравання электрона-вылічальнай машыны «Мінск-22».

іх па патрэбах кожнага, як гэта будзе на больш высокай стадыі развіцця нашага грамадства — пры камунізме. Пры сацыялізме ажыццяўляецца яшчэ прынцып: «Ад кожнага — па здольнасцях, кожнаму — па працы». У такім выпадку, калі нават двое атрымліваюць роўную зарплату, становіцца дзвюх сем'яў можа аказацца няроўным, калі адна сям'я большшая, а другая меншая. Таму, імкнучыся забяспечыць найбольш высокі жыццёвы ўзровень савецкіх людзей шляхам павелічэння зарплат, зніжэння цен на тавары, народнага ўжытку (напрыклад, за 50 савецкіх год рэальныя даходы рабочых у разліку на аднаго працуючага павялічыліся ў сярэднім у 6,6 раза, а сялян у 8,5 раза), дзяржава пры сацыялізме выкарыстоўвае асаблівыя, уласцівыя толькі ёй формы завальнення раду жыццёвых патрэб чалавека. І тут немагчымае значэнне маюць

грамадскія фонды. З іх, у прыватнасці, фінансуецца ўсеабдымная сістэма бясплатнага медыцынскага абслугоўвання і бясплатнага адукацыя — ад пачатковай да вышэйшай. Гэта стварае роўныя магчымасці для ўсіх без выключэння сем'яў, незалежна ад грашовых даходаў.

Поўнаасцю альбо на дзве трэці за кошт грамадскіх фондаў утрымліваюцца ў нас дзеці ў дзіцячых садах і яслях, бясплатныя ў СССР санаторыі для фізічна слабых дзяцей. Вялікія сродкі дзяржава выдаткоўвае на дзіцячыя музычныя і спартыўныя школы.

«Забяспечыць ішчаслівае дзяцінства кожнаму дзіцяці — адна з найбольш важных і высякародных задач будаўніцтва камунізма». Так запісана ў праграме савецкіх камуністаў. У гэтым напрамку, як бачыць, зроблена нямала. Але далёка не ўсё. У бліжэйшыя гады мярку-

ецца поўнаасцю ажыццявіць бясплатнае ўтрыманне дзяцей у дзіцячых садах і яслях, зрабіць бясплатнымі інтэрнаты для школьнікаў, куды бацькі могуць пры жаданні аддаць дзяцей. Ва ўсіх школах намечана ўвесці не толькі бясплатнае снеданне, але і абеды, бясплатна забяспечыць дзяцей падручнікамі і школьным адзеннем.

Калі ўлічыць, што за гэты пяцігоддзе рэальныя даходы рабочых і служачых узраслі на адну трэць, а выдаткі дзяржавы на грамадскія фонды спажывання павялічацца не менш чым на 40 працэнтаў, то відавочна, які будзе зроблены крок для стварэння найлепшых умоў жыцця для дзяцей.

Так савецкае грамадства ажыццяўляе адну з самых гуманых чалавечых мэт: ствараць кожнаму дзіцяці ўсе ўмовы для фізічна і маральна здаровага дзяцінства.

А. КУЧЫНСКІ.

Теперь это уже стало традицией: перед отъездом на космодром космонавты идут на Красную площадь, к Кремлю, к Мавзолею Владимира Ильича Ленина.

Так и я однажды шагал по морозной, но уже охваченной предчувствием весны Москве.

Тысячи людей шли по улице Горького навстречу мне, обгоняли. И никто, конечно, не знал, что готовится грандиозное событие, подобного которому еще не знала история. Я стоял у Кремлевской стены, еще раз взглянул на Мавзолей Ленина, спустился к Москве-реке... В ту же ночь вылетел в Байконур.

Вместе со мной на космодром летел Герман Титов, еще несколько космонавтов, группа научных работников и врач. Опасения тех, кто предлагал не предупреждать нас о дне полета, чтобы мы не нервничали, не оправдались. И я, и Герман, который был готов в случае необходимости занять место в кабине «Востока», чувствовали себя прекрасно.

Мы были готовы. Но должное решение государственной комиссии было объявлено только на космодроме: я назначался командиром «Востока-1», Герман Титов — моим дублером.

До 11 апреля мы с Германом изучали график полета, отработывали все элементы задания. Нужно было запомнить все операции, которые предстояло выполнить в полете. Помогали нам в этом и создатель космического корабля, и видные советские ученые.

Привыкли мы и к «космической кухне» — сокам и пастилам, которые предстояло есть из особых туб.

День перед полетом был отведен для полного отдыха. В домике, где жили мы с Германом, звучала тихая музыка. О полете не разговаривали. Вспоминали детство, прочитанные книги, увиденные фильмы. Весело посмеивались друг над другом, вспоминая всякие забавные случаи и происшествия. Кроме врача, который был с нами почти постоянно, заходили друзья по отряду. Главный конструктор.

Спать легли в девять вечера. Помнится, снов я не видел. В половине шестого утра разбудил врач. Встал и Герман, напевая, как обычно, шутивную песенку. Последняя проверка. Все — в норме.

Мне помогли надеть скафандр. Тут же, кажется, я дал первые в жизни автографы.

Потом мы с Германом сели в специальный автобус, в ко-

нечем очень скромным, но любил рекламы, но однажды с радостью откликнулся на просьбу журналистов Агентства печати Новости рассказать о себе, о своей жизни и полете в космос. Речь шла о книге для детей.

Рассказ Юрия Гагарина открыл книгу, выпущенную издательством «Детская литература», подготовленную совместно с АПН. Книга называется «Космонавты рассказывают» и выпущена в этом году вторым изданием. Ниже публикуется отрывок из этой книги.

тором начинается уже космическая жизнь. Скафандр подключается к приборам, подающим воздух.

У подножия ракеты — огромного, устремленного в небо сооружения, — попрощался с провожающими и на лифте поднялся к вершине ракеты. Заявление, которое я сделал за несколько минут перед этим, широко известно. Оно было напечатано в газетах, передано по радио. Тем не менее хочется вспомнить несколько фраз, сказанных на космодроме. Они ведь точно отражали мое душевное состояние перед полетом, мои чувства и мысли.

«Счастлив ли я, отправляясь в космический полет? Конечно, счастлив. Ведь во все времена и эпохи для людей было высшим счастьем участвовать в новых открытиях. Мне хочется посвятить этот первый космический полет людям коммунизма — общества, в которое уже вступает наш советский народ и в которое, я уверен, вступят все люди на земле. Сейчас до старта остаются считанные минуты. Я говорю вам, дорогие друзья, до свидания, как всегда говорят люди друг другу, отправляясь в далекий путь. Как бы хотелось вас всех обнять, знакомых и незнакомых, далеких и близких!»

И вот я остался один среди многочисленных приборов, освещенных искусственным светом. Лишь радио связывало меня с окружающим миром.

О чем я думал, сидя в кресле космического корабля перед стартом? Уже была проверена техника связи. Слышалась музыка: друзья позаботились, чтобы я не чувствовал одиночества. Оставалось шестьдесят минут «свободного времени».

Еще не подсчитана скорость человеческой мысли, а какое расстояние может она преодолеть за час! Вспомнил о далеком-далеком дне, когда мне поаязали пионерский галстук. Я узнал, что слово «пионер» означает «разведчик», «исследователь», «первый пролагающий дорогу». Замечательное слово! Жаль, что не все мы храним до конца дней своих, как самую дорогую память, первый пионерский галстук...

Мне предстояло снова стать пионером, первым че-

ловеком, оторвавшимся от Земли, преодолевшим власть ее тяготения. Из всех дерзких человеческих мечтаний это, конечно, испокон веков считалось самым несбыточным, самым сказочным.

Двигатели ракеты были включены в 9 часов 07 минут. Сразу же начали расти перегрузки. Я буквально был вдавлен в кресло. Как только «Восток» пробил плотные слои атмосферы, я увидел Землю. Корабль пролетал над широкой сибирской рекой. Отчетливо были видны островки на ней и освещенные солнцем лесистые берега.

Смотрел то в небо, то на Землю. Четко различались горные хребты, крупные озера. Видны были даже поля.

Самым красивым зрелищем был горизонт — окрашенная всеми цветами радуги полоса, отделяющая Землю в свете солнечных лучей от черного неба. Была заметна выпуклость, округлость Земли. Казалось, что вся она опоясана ореолом нежно-голубого цвета, который через бирюзовый, синий и фиолетовый переходит к иссиня-черному...

Невесомость, к которой я быстро привык, сыграла со мною злую шутку. После одной из записей в бортовой журнал я отпустил карандаш, и он свободно поплыл по кабине вместе с планшетом. Но неожиданно развязался узелок шнурка, на котором был закреплен карандаш, и он нырнул куда-то под сиденье. С этого момента я его больше не видел. Дальнейшие свои наблюдения пришлось передавать по радио и записывать на магнитофон.

За исключением этого небольшого происшествия, ничего непредвиденного не произошло. Заранее разработанный график полета соблюдался точно. До самого спуска все шло примерно так, как мы рассчитывали на Земле.

В 10 часов 25 минут автоматически было включено тормозное устройство. Корабль вошел в плотные слои атмосферы. Сквозь шторки, прикрывавшие иллюминаторы, я видел багровый отсвет пламени, бушующего вокруг корабля. Невесомость исчезла, нарастающие перегрузки вновь прижали меня к креслу. Они увеличивались и были сильнее, чем при взлете.

В 10 часов 55 минут, через 108 минут после старта, «Восток» благополучно опустился на поле колхоза «Ленинский путь» у деревни Смеловки.

В своем ярко-оранжевом скафандре я, наверное, выглядел странно.

Первые землянке, женщина и девочка, боялись подойти ко мне поближе. Это были Анна Акимовна Тахтарова и ее внучка Рита.

Потом с полевого стана подбежали механизаторы, мы обнялись, расцеловались. За те неполные два часа, которые я провел в космосе, радио донесло и сюда, и во все концы Земли весть о запуске. Моя фамилия уже была известна тем, кто меня встретил.

«Восток» спустился в нескольких десятках метров от глубокого оврага, в котором шумели весенние воды. Корабль почернел, обгорел, но именно поэтому казался мне еще более красивым и родным, чем до полета.

Сейчас мне уже трудно так, как раньше, никем не замеченным и не признанным, походить по вечерней Москве, прийти на Красную площадь. Популярность — вещь непоправимая. Приходится лишь думать: чему и кому ты ей обязан.

Один иностранный корреспондент спросил меня:

— Не устали ли вы, Гагарин, от той известности, которую получило ваше имя после 12 апреля 1961 года? Теперь, наверное, вам обеспечен отдых до конца жизни...

— Отдыхать? — возразил я ему. — У нас в Советском Союзе все трудятся, и больше всего — самые известные люди, Герои Советского Союза и Герои Социалистического Труда, а их в стране тысячи...

Дел после первых полетов в космос у нас не убавилось, а прибавилось. Все мы продолжаем учиться. Совершенствуем знания в области космических полетов. Мы не ушли из отряда космонавтов, а продолжаем ежедневно работать в классах и лабораториях, передавая опыт своей смене.

Чудесные ребята готовятся продолжать наше дело! Им будет и легче и сложнее, чем нам. Легче — потому что мы уже многое узнали. Труднее — потому что с каждым разом задания сложнее, аппаратура тоже.

Мои друзья, надеюсь, простят меня за то, что я открою наш общий секрет: ни один из нас, космонавтов, слетавших в космос, не отказался от мысли еще раз «взглянуть» на нашу голубую планету.

АПН.

Сямён ПАЦЕМКІН.

Фотазьюд К. ЯКУБОВІЧА.

І НЯМА ПРЫГАЖЭЙ...

Мне здаецца, што лепшай

вады

Не знайсці, як у нашых

крыніцах.

Не ўзрасцілі дубравы, сады

Лепшых ягад, як нашы

суніцы,

І нідзе не пляюць салаўі

Прыгажэй, як у нашым гаі.

АПН.

Сямён ПАЦЕМКІН.

ПЛАТА ЗА ПЕРАМОГУ

У мяне ў руках пажайцеля ад часу «Комсомольская правда» ад 1 студзеня 1945 года. У ёй артыкул вядомага савецкага пісьменніка-публіцыста Ільі Эрэнбурга, дзе ён прыводзіць тэкст запіскі падпольшчыцы са Слуцка, якую яна пісала перад смерцю. Запіска была знойдзена ў адным з баракаў мясцовага канцлагера. Вось што напісана тарпкім почыркам на пакаменчаным лісточку, вырваным са шчытка:

«...Бора, нас ноччу заб'юць, паганяць адчуваюць, што ім хутка канец. Я ім у твар сказала, што наша возьме...»

Бора, ты мне даруй, што я цябе засмуціла. Ведаеш, не заўсёды так гаворыш і робіш, як хочацца, а я цябе так кахаю, так кахаю, што не ўмею сказаць.

Бора, я цяпер прытулілася

да цябе і нічога мне не страшна, няхай вядуць! Учора, калі вельмі білі, я пра сябе паўтарала: «Боранька!...». А ім нічога не сказала — не хачу, каб яны чулі тваё імя. Боранька, ты бывай, дзякуй табе за ўсё...»

Подпісу не было.

Ні імя, ні прозвішча дзяўчыны, якая знаходзілася ў лагерах смерці, устанавіць тады не ўдалося. Таксама засталася невядомым прозвішча Барыса. Хто ён — партызан, падпольшчык? Можна, ён пайшоў разам з часцямі Савецкай Арміі і закончыў вайну ў Берліне, а потым вярнуўся ў родную Беларусь, у ціхі, патанаючы ў садах Слуцк? Можна, часта ўспамінае сваю сяброўку? Ці ведае ён пра яе апошнюю запіску? Усе гэтыя пытанні хвалявалі мяне, і я вырашыў адшукаць Барыса, хаця б што-небудзь даведацца аб загі-

нуўшай дзяўчыне-партызанцы.

Я пачаў пошукі з Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, потым звярнуўся ў Беларускае філіял Цэнтральнага дзяржаўнага архіва Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Перагортаю адну за другой ёмістыя папкі. Гэта акты аб нечужаных злачынствах фашыстаў у Бабруйску, у Старых Дарогах, у Слуцку, аб масавых расстрэлах савецкіх грамадзян, ваеннапалонных, жанчын і нават дзяцей.

І вось, нарэшце, акты па Слуцку. З хвалённым чытаю акт ад 18 верасня 1944 года. Камісія абследавала месца масавага расстрэлу савецкіх грамадзян паблізу Слуцка, дзе былі знойдзены і ўскрыты дзве ямы-магілы памерамі — адна 18×3 метры, другая 10×4 метры. У большасці тру-

паў на патыліцы скразняў кулявыя адтуліны. Падлічана, што ў дзвюх ямах закапана 1410 трупаў, сярод іх многа жанчын і дзяцей.

У дзвюх ямах, выкапаных у былым цыры, пахавана больш 12 тысяч чалавек. Усе яны памёрлі ў лагеры ад голаду і эпідэміі сьпіннага тыфусу ў перыяд з 1942 па 1943 гады. Акрамя таго, камісія ўстанавіла, што немцы ў 1942 годзе ў лагерах спалілі барак з хворымі сьпінным тыфусам, дзе было 600 чалавек. Усяго ў лагеры замучана, расстраляна і памёрла з голаду і ад эпідэміі больш 14 000 чалавек.

Перагортаю справы далей і надзеі знайсці спісы загінуўшых савецкіх грамадзян. Але дарэмна. Такіх спісаў няма. Тысячы і дзiesiąты тысяч памёрлі безыменнымі.

Перачытваючы матэрыялы аб злачынствах фашыстаў у Слуцку, я даведаўся, што паблізу мястэчка Урэчча расстраляна ў ямах 125 савецкіх грама-

дзян, амаль усе жанчыны і дзеці. Ва ўрочышчы Гарзаха ўскрыты сем ям-магіл, дзе было 8 712 трупаў, у сіласнай яме ў вёсцы Селішча фашысты зрабілі нечужане па сваёй жорсткасці злачынства. Яны спалілі там каля 3 000 чалавек.

Я падлічыў, што толькі ў Слуцку і Слуцкім раёне фашысты знішчылі больш 27 тысяч савецкіх грамадзян. Але ж лічыць гэтыя далёка не поўныя. Вядома, што фашысты стараліся ўтойваць следы сваіх злачынстваў. Многа магіл да гэтага часу не знойдзена, многа трупаў было спалена. Калі ўсё гэта падлічыць, то лічба 27, напэўна, падвойцца.

Вось да чаго прывялі мяне пошукі аўтара маленькай перадсмертнай запіскі. Я не збіраўся аб гэтым пісаць, але цяпер мне хочацца, каб усе ведалі, якімі велізарнымі ахвярамі заплацілі мы за сваю перамогу.

А. БЕЛАВУСАЎ.

«КАЛІ РАЗАМ МЫ»

Іван Калеснік. Гэтае імя ўжо вядома шырокім колам беларускіх чытачоў па двух выданых у рэспубліцы зборніках і па тых вершах, якія змяшчаў аўтар у перыядычных выданнях. Першыя зборнікі маладога паэта былі прыхільна сустрэты і крытыкай. Усе рэцэнзенты выходзіліся на адным: творы Калесніка вызначаюцца шчырай, задушэўнай інтанацыяй, радасным успрыняццём жыцця, а галоўнае, яны даюць падставы сцвярджаць, што іх аўтар мае ўласнае паэтычнае аблічча, свой паэтычны голас.

І вось нядаўна ў кнігарнях рэспублікі з'явіўся новы зборнік Івана Калесніка са сціплай назвай «Калі разам мы». Прыемна, што і ў ім — тая ж шчырасць пачуццяў, праўдзівасць характараў, цэльнасць вобразаў.

Лірычнаму герою Калесніка ўласцівы чысціня і сардэчнасць у адносінах да жыцця. І няхай падчас яму бывае крыўдна і балюча на душы, але ён не ўпадае ў роспач, не адступае ад сваёй заповітнай мэты, сваёй ідэалы, змагаецца за іх, бо ўсёй істотай любіць Бацькаўшчыну.

У новым зборніку І. Калесніка ёсць нямала твораў, якія прымушаюць нас задумацца, а гэта ўжо не так мала, калі слова паэта, нібы зерне, кінутае ў глебу, здольна ўзрасці. Агульнавядомыя «вечныя» тэмы пад пяром паэта набываюць другое жыццё, бо справа не ў саміх тэмах, а ў падыходзе да іх вырашэння, у мастацкіх сродках, якімі валодае паэт.

Самым вялікім здабыткам паэт лічыць душэўнае багацце чалавека. Ён радуецца за тых,

Хто сэрцам камень плавіць,
Каб святла меў болей свет;
Хто не церпіць
Лёгкай славы,
А нашчадкам
Творыць след.

Сёння ўжо можна сказаць, што паэт не толькі знайшоў сваю дарогу ў краіну Пазію, але і ўпаўнаважана крочыць па ёй.

М. КАЦЮШЫН.

СМАК ХЛЕБА

Калі трымаю лусту хлеба,
Я ўсё прыгадаваю часцей,
Як вецер прадзімае зрэб'е
І працінае да касцей.
...Буланы конь
Падзолы месіць,
Трашчыць і пырнік,
І нароч.
Тады было мне
Толькі дзесяць
І хлеб я здабываў
Як мог.
Не знаў ні булкі,
Ні аладкі
Праз тры гады тае пары.
Шалёна ў Мінску
Білі ў ладкі
Зацятым катам «спадары».
Яны
На цэлы свет крычалі
Пра Беларусь і «новы лад».
А над зямлёю
Плыў начамі
З-пад Трасцянца
Смяротны чад.
І жвір жаўцеў.
Раслі пагоркі,
Дзе вецер помстаю трубіў.
Здабыты у палоне,
Горкі,
Як чамарыца,
Хлеб наш быў.
І я ў няволі
Рос паволі,
Ды гаварыў мне бацька так:

— Калі сабе здабудзем волю,
Тады спазнаем хлеба смак!

Ёсць на свеце станцыя такая,

Што мяне з усіх дарог гукае.

Песняй Кліча напярэдвесні,
Як дзяўчына,

Ёсць на свеце станцыя такая,

Што мяне, як гасця, сустракае:

Летам — Тапаліным цветам,
Белым пухам

Ёсць на свеце станцыя такая,

Што, як маці родная,

Восень — На спатканне просіць,
У грыбных лясах

Ёсць на свеце станцыя такая,

Што са мной у памяці блукае.

Вее — Сіверам завея,
Але к ёй дарог не замятае...

Нельга.

Іван КАЛЕСНИК.

Тры старыя легенды

Генадзь БУРАЎКІН

[Працяг. Пачатак у №№ 11—13, 15]

Надзю і Ваню вывелі ў двор, але нікуды далей не пагналі, а спусцілі ў падвал, зачынілі ў цёмным і халодным закутку. На цэментаванай падлозе валаўлася старая салома, праз маленечкае аkenца за кратамі нясмела прабівалася святло.

Цяпер ужо Надзя амаль не верыла, што ім удацца выратавацца. Уцячы адсюль немагчыма. Афіцэр іх і слухаць нават не хоча... Усё ясна. Іх расстраляюць. Але няўжо фашысты што-небудзь ведаюць? Не можа быць...

Са скрыгатам адчыніліся дзверы. Немалыя нямецкі салдат прынёс ім два салдацкія кацялкі і некалькі скібак хлеба.

— Эсэн... Абедаць... — растлумачыў ён і паставіў кацялкі на падлогу.

У адным была каша. У другім — чай.

З кішні салдат дастаў дзве лыжкі, дзве таблеткі сахарыну, аддаў іх Надзі і Ваню. Пакуль яны елі, ён стаў у дзвярах і ўздыхаў:

— Кіндэр... Кіндэр... О, майн готі...

Потым забраў кацялкі, лыжкі, азірнуўся на дзверы і хученька зашаптаў Ваню:

— Шысэн... Стреляць... Пуф-пуф... вас... — пальцам ён паказаў на Надзю і на Ваню і зноў уздыхнуў: — О, майн готі!

Пасля кашы і кіпятку стала цяплей, але яшчэ больш настойліва палезлі ў галаву думкі. Надзя штурхнула ў бок Ваню:

— Вань... Расстраляюць нас...

— Ага... — Ваня нават не паварухнуўся.

— З-за мяне...

— Не выдумляй, — у Ваневым голасе зноў з'явіліся камандзёрскія ноткі, як тады, у Віцебску, у пакінутым доме. — Выкінь з галавы...

— Вань... А давай скажам, што гэта мы сцягі вывесілі... Хай ведаюць... Пра атрад — ні слова... А пра сцягі скажам... — Нельга.

— Чаму? Расстраляюць, і ведаць пра нас ніхто не будзе. — Надзін шэпт рабіўся ўсё гарачэйшым. — Мы скажам і плюнем у твар ім. Хай ведаюць, калі ў нашым клубе «Анна Карэніна» пойдзе. Спецыяльна яшчэ раз раман перачытаў. Хачу паглядзець, як Самойлава іграе.

— Васіль Рыгоравіч, дырэктар нашай школы, днямі быў у Мінску, дык глядзёў гэты фільм. Гаворыць, зала была паўнотная, ледзь білеты дастаў...

Я не прыгадваў бы тут ні двух хлопцаў у фуфайках, ні іх размовы, бо ў ёй няма нічога незвычайнага і нават проста цікавага. У кожнай вёсцы людзі праводзяць свабодны час або за кніжкай, або ля тэлевізара, або кіно глядзяць. Але калі ў раённым аддзеле культуры мне казалі, што да 1939 года ў Шаркоўшчыне і яе ваколіцах сяляне ні разу ў сваім жыцці кінафільма не бачылі, а спытай іх тады: «Што такое спектакль?» — дык абразіцца маглі, бо не ведалі, што гэта за штука такая, — вось тады я і прыгадаў, як свабодна вялі размову пра спектакль і кіно два хлопцы ў фуфайках. Мне здалася, што ў гэтым на першы погляд нязначным факце крыецца штосьці незвычайнае. У чым яно? Ці не ў тым, што новыя з'явы ў нашым грамадскім жыцці, якія коротка можна вызначыць як пранікненне культуры ў шырокія слаі насельніцтва, сталі звычайнымі, прывычнымі, само сабой зразумелымі?

Часопіс, кніжка, песня, спектакль — усё гэта сёння для калгасніка той хлеб надзённы, без якога яго жыццё было б бедным, абрабаваным.

што мы не баімся смерці, што мы ненавідзім іх.

— Нельга... А ведаць пра нас будучы. І пра сцягі... Нашы, партызаны, будучы ведаць... Нам трэба маўчаць. Каб думалі, што тыя, хто вывешваў сцягі, не злоўлены. Зразумела?

Надзя ўсё зразумела. Але не хацелася ёй паміраць, прыкідваючыся жабрачкай. Хай бы расстрэльвалі як партызанку...

Яны доўга сядзелі моўчкі. Потым Надзя аклікнула:

— Ваня, ты здзіўся, адкуль я так добра Віцебск ведаю. Дык слухай... Калі наш дзетдом везлі ў эвакуацыю, за Смаленскам на цягнік наляцелі самалёты і пачалі нас бамбіць. Гэта было жахліва. Мы разбегліся з вагонаў хто куды, хаваліся ў кустах, у лесе. Я забегла далёка ў лес, і калі бамбёжка скончылася і я выйшла да чыгункі, поезда ўжо не было. Адстала і яшчэ некалькі нашых — Юра Сямёнаў, Маруся Савельева. Сабраліся мы разам і вырашылі прабірацца ў Віцебск — у Марусі тут сваякі былі. Колькі ішлі, не памятаю, але да Віцебска дабраліся. Жылі ў горадзе некалькі тыдняў. У тым доме, дзе мы мётлы хавалі. І ў былой школе. Начавалі ў руінах. Шукалі зброю. І вось аднойчы...

...Ім тады здавалася, што план яны прыдумалі выдатны. Усё было падрыхтавана, усё прадумана. Асталася толькі ночку прабрацца да склада і падкласці тол...

Гэты абгароджаны калючым дротам склад яны заўважылі выпадкова. Ішлі неяк па ўскраіне і здзівіліся, што адразу ажно пяць аўтамашын з закрытымі брызентам кузавамі пад'ехалі да глухога, на водшыбе, цаглянага будынка. Сталі назіраць — і ўбачылі, як у будынак згружаюць цяжкія скрынкі. Адна скрынка разламалася, і салдаты пачалі насіць на руках, як дровы, снарады — круглыя і доўгія.

Юра Сямёнаў, як толькі даведаўся пра склад, прапанаваў узрываць яго.

— Гэта будзе наш піянерскі салют. Каб аж Гітлер пачуў... Як бабахне, дык увесь Віцебск задрыжыць...

Усе горача ўзяліся за спра-

ву. Разведалі, як лепш прабрацца да склада. Знайшлі нажніцы, каб разрэзаць калючы дрот. Назбіралі толу. А адзін хлапчук, які прыстаў да іх кампаніі ўжо ў Віцебску, нават прынёс запал. Адным словам, усё было гатова...

У той вечар яны сабраліся ў падвале разбуранага дома непадалёк ад склада. Усе былі радасна ўзбуджаныя. Зноў і зноў размяркоўвалі абавязкі, правяралі тол і ніяк не маглі дачакацца, пакуль сцямнее. Маруся Савельева нават спрабавала спяваць, але на яе зашыкалі.

«Мінёр», — так прызвалі хлапчука, які прынёс запал і лічыўся самым вопытным падрыўніком сярод іх — стаў звязваць кавалкі толу. Усе акружылі яго і з зайдраццю глядзелі, як упэўнена ён абмацавае тол, як беражліва па-кручвае капсулю.

— Цёмна, — сказаў «Мінёр». — Трэба святло.

— А так нельга? — папыталася Маруся.

«Мінёр» хмыкнуў — што тут гаварыць з гэтым дзяўчом, хіба яна разбіраецца ў сур'ёзных мужчынскіх справах! — і пайшоў шукаць газоўку. У змроку замігцеў квола язычок агню.

— Трэба варту, — коротка загадаў «Мінёр». — Каб агонь не заўважылі...

Усе маўчалі. Нікому не хацелася тырчаць на вуліцы, калі тут будзе рабіцца сапраўдны чужы, калі будзе рыхтавацца выбух, які пачуецца ажно ў самім Берліне.

— Ну! — «Мінёр» незадаволена агледзеў усіх. — Чыя чарга?

Чарга была Юркава і Надзіна. Ім давялося вылазіць з падвала і хаваліся ў руінах.

Ужо добра пацямнела. Час ад часу, нібы нехаця, накрапваў дождж. Трошкі пацяраць і перастане. Нібы дражніўся.

Надзя перасвіствалася з Юрам, які сачыў за вуліцай з другога боку. Ёй надакучыла сядзець у руінах. Усё роўна нікога няма — ні немцаў, ні паліцэйскіх. Нават крокаў патруля не чуваць. А «Мінёр» там ужо заканчвае, відаць, апошнія падрыхтаванні...

Звінець песням над дзісной

Неяк зайшоў я ў Шаркоўшчыне ў сталовую. Быў самы поўдзень, і таму месцы за сталамі не пуставалі. У зале стаяў прыглушаны гоман. Я прысеў на свабоднае крэсла і стаў прыглядацца да людзей. Наўкол усё рабочы народ — шафёры, трактарысты. У адным месцы гаварылі пра машыны, у другім пра сябу. Побач са мной сядзелі два хлопцы ў фуфайках, відаць, механізатары з калгаса. Яны былі заняты сваёй гаворкай і нават не звярнулі ўвагі на новага чалавека.

...— Учора увесь вечар прасядзеў ля тэлевізара. Спектакль з Віцебска перадавалі. Коласаўцы паставілі. Скажу табе — проста цудоўна, не адарвацца...

— А я вось не дачакаюся,

калі ў нашым клубе «Анна Карэніна» пойдзе. Спецыяльна яшчэ раз раман перачытаў. Хачу паглядзець, як Самойлава іграе.

— Васіль Рыгоравіч, дырэктар нашай школы, днямі быў у Мінску, дык глядзёў гэты фільм. Гаворыць, зала была паўнотная, ледзь білеты дастаў...

Я не прыгадваў бы тут ні двух хлопцаў у фуфайках, ні іх размовы, бо ў ёй няма нічога незвычайнага і нават проста цікавага. У кожнай вёсцы людзі праводзяць свабодны час або за кніжкай, або ля тэлевізара, або кіно глядзяць. Але калі ў раённым аддзеле культуры мне казалі, што да 1939 года ў Шаркоўшчыне і яе ваколіцах сяляне ні разу ў сваім жыцці кінафільма не бачылі, а спытай іх тады: «Што такое спектакль?» — дык абразіцца маглі, бо не ведалі, што гэта за штука такая, — вось тады я і прыгадаў, як свабодна вялі размову пра спектакль і кіно два хлопцы ў фуфайках. Мне здалася, што ў гэтым на першы погляд нязначным факце крыецца штосьці незвычайнае. У чым яно? Ці не ў тым, што новыя з'явы ў нашым грамадскім жыцці, якія коротка можна вызначыць як пранікненне культуры ў шырокія слаі насельніцтва, сталі звычайнымі, прывычнымі, само сабой зразумелымі?

Часопіс, кніжка, песня, спектакль — усё гэта сёння для калгасніка той хлеб надзённы, без якога яго жыццё было б бедным, абрабаваным.

НАСТАУНІЦА.

Фотаэцюд Я. КОСЦІНА.

Half the Population Rehoused

Nikolai BOBROVNIKOV,
Member of the USSR State
Planning Committee

- 1,015 new cities since the Revolution
- 2,700,000 flats every year
- Three quarters of the housing bill paid by the state
- The world's lowest rents

This year the Soviet Union will build 119,000,000 square metres of floor space, which amounts to about 2,700,000 flats. On an average, approximately 9,000 families move into new flats every day. Never in the country's history has such a vast amount of housing been built as during the current Five-Year Plan (1966-1970). The Government's housing appropriation in this period is 51,000 million roubles, slightly under fifty per cent of all sums allocated in the years of Soviet power. This five-year period, 590 million square metres of living space is to be built.

From habit, I have used the word «built». Actually «assembled» would have been a better word, because pre-fabricated parts make many of the structures. Plants for manufacturing building materials, others making large panels for housing construction, and still others turning out complete flats have been set up in all parts of the country. Large panels, blocks and sections of buildings are delivered to the construction sites. Special-purpose lorries to carry structural parts and housing units, flights of stairs and floorings are common sights in our towns. Industrialisation and mechanisation of building make possible strict planning, ensure a steady and rapid rate of operations.

In scope and speed, the Soviet Union's housing effort has surpassed that in many developed capitalist countries. In terms of flats built per thousand of population, the figures for 1966 are: the USSR — 9.8, Britain — 7.3, Denmark — 8.3, Italy — 5.5, Canada — 8.1, the USA — 6.4, France — 8.4.

Every year from 10 to 11 million Soviet people move to new flats. During the past ten years almost half the population has either moved to new flats or had their living conditions improved.

Active measures are being taken to provide comfortable dwellings for the entire population. It is well to remember that the sums involved in solving this problem are paid mainly by the state. State funds comprise 75-76 per cent of the total investments in urban housing. As well, the state gives considerable assistance to factory and office workers who invest their own savings to build private homes or in cooperative projects. The state lends the money, pro-

vides the materials and building workers to construct cooperative blocks of flats.

Distribution of floor space in town and countryside is done by local Soviets of Working People's Deputies. I have used the word «distribution» because all flats built by the state are provided free of charge.

More than two thirds of the cost of housing maintenance is borne by the state. The rent paid covers less than one third of what this costs. Soviet citizens pay the lowest rents in the world, never more than 4-5 per cent of the family budget.

Some idea of the scope of building in the USSR is gained when one realises that the country in 1913 (in towns and urban type communities) had only 180 million square metres of housing.

Before the Revolution, there were approximately 800 towns on the territory of what is now Russia. They accounted for 18 per cent of the population.

The legacy the Soviet state received from old Russia was not only little housing but a ruined municipal economy. Most of the buildings had one or two storeys and were heated by stoves. Running water was available only in 215 towns, sewerage in 23, electricity in 178, but only the well-to-do used electricity for domestic purposes. Money allocated was largely spent on improving areas where the bourgeoisie and the rich lived.

Housing built at the cost of much effort by the Soviet state was greatly damaged during World War II. Older readers may have forgotten and the younger ones may never have heard the following facts. The German fascist invaders destroyed, entirely or partially, or burnt down 1,710 towns and settlements, over 70,000 big and small villages, and more than 6,000,000 buildings in the Soviet Union. They destroyed about one quarter of all the housing in Soviet towns and workers' townships. Large numbers of homes were burnt down or wrecked in the rural areas.

Great effort and much money were required to rehabilitate those towns and villages. New construction was also commenced on a massive scale. Practically three quarters of all the new blocks of flats have been built in the postwar period.

These measures have considerably improved living conditions for city residents. Thus, while the average floor space in per capita terms of the urban pop-

ulation in 1913 was 6.3 square metres, it reached 7 sq. metres by 1950 and 10 sq. metres by the end of 1966. The figure is much higher in many cities.

Rapid industrial growth meant more cities and increased urban population.

In the years of Soviet power 1,015 new cities have appeared. At present the USSR has 1,874 cities and 3,445 urban type communities. The urban population has grown 4.5 times since the Revolution.

In the new and reconstructed towns in our country there are no sharp distinctions between the central part and the suburbs. In any new town the amenities are equally good everywhere.

This absence of differences between the centre and the suburbs is characteristic of Soviet town development and architecture. Another noteworthy feature is the planting of greenery in the towns. Landscaping and planting of trees and shrubs is part of planning and development of the new communities and towns.

Tall blocks of flats with all modern comforts are built in new towns. Practically every neighbourhood unit has its own kindergartens and creches, schools, polyclinics, shops, cinemas, palaces of culture, libraries and restaurants are put up as new towns are built.

The appearance of the old cities is changing rapidly: streets are being widened and shrubs and trees planted. Moscow has become the country's biggest industrial, scientific and cultural centre.

In Moscow the majority of the population reside in the new districts. Before the Revolution Moscow had 11,900,000 square metres of housing. During recent years the annual increment has been 3,600,000-3,700,000 square metres. Work will continue in keeping with the programme of major reconstruction of the capital's centre.

Other cities have been extended, too. A great deal of town improvement work has been done in Leningrad, Vladivostok, Novosibirsk, Sverdlovsk, Kuibyshev among others. The same can be said of the capitals of all the Union Republics. In the case of the Union Republics town planners and architects are trying to preserve and promote their cities' historical aspect and national colour.

The housing problem in our country is being tackled and will certainly be solved.

Надзя пракралася да Юры. — Чога ты? — злосна спытаў ён. — У цябе сваё месца...

— Кіны! — адмахнулася Надзя. — Пайшлі адсюль... Усё роўна нікога не чуваць. Ды і агню нашага не відно. Я прыглядалася.

Юра задумаўся. Яму таксама надакучыла быць на вуліцы. Але ж нялоўка пакідаць пост. Раптам патруль пойдзе — хто тады папярэдыць...

Надзя напярала: — Пара ісці. Цёмна. І дождж.

Юра здаўся. — Ну, ладна, — сказаў ён. — Пойдзем... Ты наперадзе. Я — следам.

Надзя выбралася з руін, кінулася да падвала. І ў гэты момант ярка-ярка штосьці ўспыхнула перад самымі вачыма і рванулася зямля з-пад ног. Страшэнны выбух аглушыў яе, а нейкая невядомая сіла падняла над зямлёй і адкінула назад. Надзя балюча выцялася галавой аб тупую жалезяку. На яе пасыпалася тынкоўка і дробныя каменчыкі. Ад пылу і гаркаты яна на міг задыхнулася. Нічога не разумеючы, паднялася на ногі і зусім блізка пачула спалоханы Юркаў голас:

— Надзя!.. Надзя!.. — Што? Тут я! — азвалася яна і няўпэўнена пайшла на голас сябра, трымаючыся за галаву, якая налівалася тупым надакучлівым званам.

Юра падхапіў яе, агледзеў з усіх бакоў, радасна абнадзеіў: — Жывая!.. Нічога, Надзя. Ты — жывая...

Не згаворваючыся, яны кінуліся да падвала І спыніліся ва ўтрапенні. Там, дзе быў падвал, дымілася яма. Вялізная, глыбокая чорная яма. Курэў пыл і дым. Ціха асыпалася пысок. І не было нікога... Нікога... — Падарваліся, — яшчэ сам сабе не верачы, прашаптаў Юра.

Толькі цяпер Надзя зразумела ўсё. Падарваліся. Маруся. «Мінёр». Усе... Падарваліся... Няма. І ніколі не будзе...

— Маруся!.. — закрычала Надзя ў адчай — Маруся-а-а!..

Ніхто не адказаўся. Толькі побач плакаў Юра... Непадалёк пачулася нямецкая лаянка, загрукіла аўтамабіль. Юра схвапіў Надзя за руку і пацягнуў яе далей ад гэтага страшнага месца...

— А ты дзівіўся, што я ведаю Віцебск, — Надзя ўздыхнула. — Я, Ваня, Віцебск ніколі не забуду, — яна змоўкла. Успамінала сваіх сяброў, што загінулі недарэчна і нечакана, так і не ўзарваўшы варожы склад. Успамінала Марусю, «Мінёра». Самы вопытны сярод іх падрыўнік, ён проста не ўмеў абыходзіцца з запалам і толам...

А Ваню ўспамінаўся дзіцячы дом і родны Ленінград. Шырокі Неўскі праспект. Нява. Смольны, куды іх вадзілі на экскурсію... Дзе цяпер ягонія сябры? Можна, загінулі так васьм, як Надзіны. Можна, трапілі да партызан. А можна, у тыле ходзяць у школу, гуляюць, вучаць на памяць вершы...

Адчыніліся дзверы. Салдат, што прыносіў есці, знакамі загадаў ім выходзіць.

Пасля цёмнага падвала на вуліцы асляпіла дзённае святло. Снег пад нагамі не рыпеў, а ціха асядаў. Са стрэх сям-там капала. Пачыналася адліга.

Нямецкі афіцэр чакаў іх на двары.

— Вы мелі час падумаць, — старанна падбіраючы словы, сказаў ён. — Вы маглі выбіраць жыццё і смерць... Я спадзяюся ваш розум...

— Мы нічога не ведаем, — панура вымавіў Ваня.

І Надзя пацвердзіла: — Не ведаем...

Афіцэр нетаропка расшпіліў кабуру, выняў пісталет, узвёў курок, коротка выдыхнуў:

— Сцяна!..

Салдат пачаў паслужліва падпіхваць Надзя і Ваню:

— Шнэль... Шнэль...

Надзя чула, як стукуюць у Вані зубы, адчувала, як дробна дрыжаць рукі.

— Я буду лічыць тры, — афіцэр узняў пісталет. — Пасля тры я буду страляю.

Надзя павярнула трохі галаву, зірнула на Ваню. Ён моцна сцяў вусны і закрыў вочы.

— Айн, — выкрыкнуў афіцэр.

Проста перад яе вачыма — цагляная сцяна. Краі ў многіх цаглінах абкрышыліся...

— Цвай!..

Куды ён стрэліць? У галаву? У спіну? Толькі б адразу...

— Драй!

Загрмеў стрэл. Надзя пахіснулася і лбом уперлася ў сцяну. Зверху на яе пасыпаліся кавалачкі цэглы, пыл. Што гэта? Яна не адчувае ніякага болю... Зірнула ўбок — Ваня таксама стаіць... Прагрмеў яшчэ адзін стрэл. Зноў пасыпалася цэгла. І зноў—нічога... Не папаў?.. Яшчэ стрэл... І яна зразумела— афіцэр спецыяльна страляе паверх галоў.

— Ну! — закрычаў ён. — Прызнавайся. Кляйнэ швайн!..

Кулі цяпер праляталі каля самага вуха. Яна, здаецца, нават адчувала, якая яны гарачыя... Адна... Другая...

Нарэшце афіцэр стаміўся.

— Вы... Вы... — голас у яго перарываўся. — Вы неразумныя дзеці... Так нельга...

Ад нервовага напружання ў Надзі закружылася галава, усё цела абвалакла цёплай, цяжкай стома.

(Працяг будзе).

І ці дзіўна, што ў свабодную мінуту ён ідзе ў бібліятэку, разортвае газету ці ўключае тэлевізар?

Летась у вёсках Шаркоўшчынскага раёна было праведзена 426 тэматычных вечароў і дыспутаў, прачытана больш 700 лекцыяў на розныя тэмы, пастаўлена 375 спектакляў і канцэртаў мастацкай самадзейнасці. Ахвочых паслухаць дакладчыка, выказаць свае меркаванні па кніжцы, якую нядаўна прачытаў, паглядзець, як выступаюць на сцэне свае хлопцы і дзяўчаты, не трэба запрашаць двойчы. Таму і зімой і летам не пустыюць сельскія дамы культуры, клубы, чытальні.

Хоць Шаркоўшчына і не блізка ад Мінска і Віцебска, але лектары з абласнога цэнтры і сталіцы, артысты бываюць тут не рэдка. Прыязджала летась Дзяржаўная акадэмічная капэла пад кіраваннем Рыгора Раманавіча Шырмы, не аднойчы завіталі канцэртныя групы Белдзяржфілармоніі.

У Вялікім Сяле, Дзікаве,

Юдах, у самой Шаркоўшчыне і сёння яшчэ ўспамінаюць дасціпны выступленні Маскоўскай эстрады, вясёлыя нумары Ленінградскага цырка. Часта госяць тут суседзі — творчыя калектывы з Літвы і Латвіі. Так што на сум скардзіца не выпадае: сучасная музыка, песня, мастацкае слова не абмяноўчы гэты куток Беларусі, некалі згублены між балот ды лясоў.

Любяць у Шаркоўшчыне мастацкую самадзейнасць. Тут што ні вёска, дык свае таленты, што ні калгас, дык свой аркестр. Есць струнныя, народныя інструментаў, многа духавых. Жукоўшчына славіцца сваім хорам і ансамблем народных інструментаў, у Германавічах вядомы на ўвесь раён духавы аркестр. А танцавальны і эстрадны калектывы Шаркоўшчынскага раёнага дома культуры, бадай, абездзілі ўжо ўсю вобласць. І ўсюды — заслужаны поспех.

У Шаркоўшчыне 95 калектываў мастацкай самадзейнасці. Яны аб'ядноўваюць больш за тысячу чала-

век. Вядома, у асноўным удзельнікі — маладыя, вясёлыя, здатныя і да песні, і да працы хлопцы і дзяўчаты. Але і старыя прыходзяць у клубы не толькі ў ролі гледачоў. Многія з іх так заліхвацкі адбіваюць «Лявоніху» на сцэне, што нават маладых зайздрасць бярэ. А зацягнуць песню — сэрца замірае.

Як і ў іншых раёнах Беларусі, у Шаркоўшчыне ёсць свае традыцыі. Зімой тут па вёсках праходзяць «Снежныя фестывалі». З Дзедам Марозам, Снягуркай, казачнымі волатамі, з гарачымі блінамі і вясёлымі гульнямі. А ў маі, калі заканчваецца сяўба, тут адзначаюць «Свята вясны і працы». Звініць тады на розныя галасы Пілацкі бор, цесна становіцца ў былым маёнтку Ганава, вясёлае рэха блукае на берагах возера ў Германавіч. Суды, як і ў дзесяткі іншых мясцін, на аўтамашынах, упрыгожаных зялёнымі галінкамі, кветкамі, збіраюцца працаўнікі зямлі. А якая ж урачыстаць абыходзіца без песень, жартаў, без карагодаў і цымбал. Вось дзе самадзейнасці раздолле!

У такія дні літаральна ўся Шаркоўшчына спявае, кружыцца ў імклівым танцы.

Няма такога сельсавета ў раёне, каб у ім не было ці то клуба, ці бібліятэкі, ці дома культуры. У Пялікаўскім сельсавета, напрыклад, пяць культурна-асветных устаноў: у Станіславова — свой клуб, у Пяліках — таксама клуб, у Жукоўшчыне — дом культуры, у Амбросіне і Сямёнавічах — бібліятэкі. А ўсяго ў раёне налічваецца 32 клубы і 16 бібліятэк. Кніжны фонд іх каля 300 тысяч экзэмпляраў. У кожным клубе ці бібліятэцы ёсць неабходныя музычныя інструменты, магнітафоны, тэлевізары. Адным словам — усё, што патрэбна для культурна-масавай работы.

На кнігі, самадзейнасць і іншыя культурныя патрэбы сёлета выдаткуецца з бюджэту раёнага Савета звыш 100 тысяч рублёў. Сваю долю ўносіць і калгасы, прычым невялікую долю. Сёлета яны адлічаць са сваіх гаспадарчых бюджэтаў на развіццё культуры і асветы ў раёне амаль 143 тысячы рублёў.

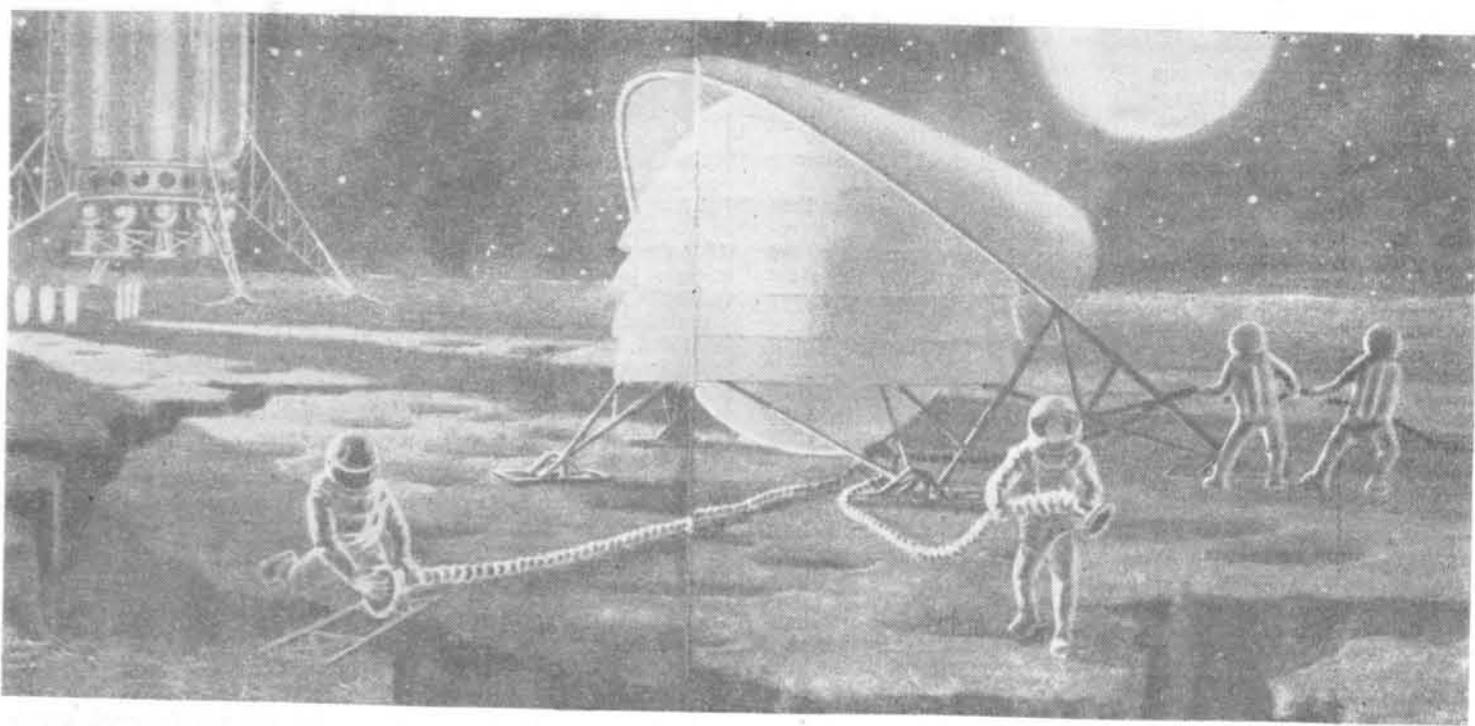
На сродкі калгасаў будуецца новыя дамы культуры, набываюцца кнігі, купляюцца музычныя інструменты для самадзейных аркестраў і многае іншае. Сёлета павінны ўступіць у строй клуб на 300 месц у Болкалах, такі ж клуб у Юдах. Будуецца Амбросінская сельская бібліятэка. Для развіцця мастацкай самадзейнасці ўмовы самыя спрыяльныя.

А ў самадзейных аматараў сцэны насталі хваляючыя дні. З 1 красавіка пачаўся агляд іх творчасці. Трэба ж паказаць сябе з лепшага боку. 23 чэрвеня ў Шаркоўшчыне адбудзецца традыцыйнае «Свята песні». Таксама трэба рыхтавацца. Але самае галоўнае — юбілей рэспублікі. Аб ім цяпер усе думкі. Ужо развучваюцца новыя песні беларускіх кампазітараў, запраўляюцца ў лепшых майстэрнях і на фабрыках нацыянальныя касцюмы, падбіраюцца п'есы для драматычных гуртоў.

...Звінець новым песням над шырокай Дзіснай.

В. КРАСЛАЎСКИ.

Шаркоўшчынскі раён.

Касманаўт Аляксей ЛЯОНАУ вядомы саваецкім людзям і як таленавіты мастак. На нашым здымку — рэпрадукцыя з карціны «Будаўніцтва электрастанцыі на Месяцы», якую ён напісаў у сааўтарстве з мастаком А. САКАЛОВЫМ.

ПЕРАДАЕ РАДЫЁСТАНЦЫЯ «САВЕЦКАЯ БЕЛАРУСЬ»

Паважаныя суайчыннікі! Вы маеце магчымасць штодзённа слухаць голас Бацькаўшчыны, голас Радзімы! Радыёстанцыя «Савецкая Беларусь» рыхтуе для вас перадачы па ўсіх актуальных пытаннях грамадска-палітычнага жыцця рэспублікі.

Яны вядуцца:
ПА ПЕРШАЙ ПРАГРАМЕ — з 19 гадзін 30 мінут да 20 гадзін па сярэднеўрапейскаму часу на частотах 7 280, 9 710, 12 030 і 15 480 кілагерцаў, што значыць на кароткіх хвалях у дыяпазоне 41, 31, 25 і 19 метраў.

ПА ДРУГОЙ ПРАГРАМЕ — з 22 гадзін 30 мінут да 23 гадзін па сярэднеўрапейскаму часу на частотах 5 920 і 7 265 кілагерцаў, што значыць на кароткіх хвалях у дыяпазоне 41 і 51 метраў.

ГУМАР

Да Фаркашаў прышлі госці. Раптам звоніць тэлефон. Маленькі Карэл бярэ трубку, хвіліну слухае і ўголос заяўляе:
— Тата звоніць. Ён пытае, ці сядзіць яшчэ ў нас гэтая старая пляткарка Трэсканева.

— Так, пан суддзя, я разлаваўся і ўдарыў яго. Бо я стаю ў тэлефоннай будцы і размаўляю з дзяўчынай, а ён адчыніў дзверы і сілком выцягнуў мяне з будкі.

— А як вы думаеце, чаму ён так зрабіў?

— Не маю ўяўлення, пан суддзя. Але больш за ўсё мяне разлавала, што ён выцягнуў з будкі і маю дзяўчыну.

— Я ўпэўнены, што значна лепей даваць, чым атрымліваць.

— Вы дабрачынца?

— Не, баксёр.

— Не турбуйцеся, пан абвінавачаны. Вам будзе прадастаўлены бясплатны абаронца.

— Пан суддзя, а ці нельга ўжо за адным заходам даць мне і бясплатны сведкаў?

— Ура, я развёўся!

— І табе так хутка ўдалося развесціся?

— Бачыш, суддзя быў яе першым мужам.

Суддзя вядзе справу аб разводзе:

— Але ж нешта станоўчае было ў вашага мужа, калі вы за яго выходзілі замуж?

— Вядома, было. Але мы ўсё растрэцілі да апошняга цэнта.

На бацькоўскім сходзе дырэктар школы пытае маладую настаўніцу, якая лавінна была праверыць, што робяць дзеці вечарам:

— Вы званілі бацькам, каб даведацца, дзе іх дзеці ў дзесяць гадзін вечара?

— Так, званіла.

— Ну і што?

— Да тэлефона падыходзілі пераважна дзеці і не ведалі, дзе іх бацькі.

Л. ПАРЖЫЗАК.

МЕНШЫ БРАТ МЕСЯЦА

Гэта было 1 ліпеня 1959 года. Мой стары прыяцель Ніоке, старага вёскі Іфан у Юкункуне, сядзеў побач са мной на ганку сваёй хаты і, па-заліхвацку збіўшы кепку на правае вуха, маўчаў. Такі быў звычай. Калі старыя сябры сустракаюцца пасля многіх год разлукі, то спачатку абменьваюцца ўсімі фразамі ветлівасці, а потым маўчаць. Той, хто вытрымае ў маўчанні даўжэй, заўсёды лічыцца больш ветлівым.

Ніоке маўчаў, пазіраючы на міготкія зоркі, а ў думках, напэўна, пасылаў мяне да ўсіх д'яблаў, бо я наважыўся маўчаць даўжэй, чым ён. А Ніоке надзвычай любіў пачасаць язык з усякага выпадку, і мае маўчанне лічыў для сябе крыўдай. Ён упарта ўзіраўся ў неба, мяў далоні, нешта незразумелае мармытаў, а я маўчаў. І ён не вытрымаў. Ён першы пачаў гаворку — зрэшты, ён меў на гэта неаспрэчнае права, бо на дзесяці два гадоў быў старэй за мяне.

— Я не бачу яго, — сказаў ён, па-ранейшаму ўзіраючыся ў іскрыстае сузор'е Арыён.

А калі я не адказаў на гучна вымаўленыя словы, Ніоке буркліва спытаў мяне:

— А ты яго бачыш?

— Каго?

— Меншага брата вялікага Месяца.

Я не мог стрымаць усмешкі, бо добра ведаў старадаўняе афрыканскае паданне, у якім гаварылася, што некалі на небе было два браты-месяцы, але малодшага за непаслухмянасць духі пакаралі — скінулі яго ў мора. Я ветліва спытаў свайго гаспадара, ці сапраўды ён верыць у гэтую прыгожую казку.

Ён зірнуў на мяне з яўным неадабрэннем і прабурчаў:
— Я гавару не пра бабскую балбатню для малых дзяцей. Я толькі пытаюся ў цябе, ці бачыш ты меншага брата вялікага Месяца?

— Растлумач, калі ласка, Ніоке, якога?

Ён выкаціў на мяне вочы, потым пляснуў рукамі:

— Ну, ведаеш, гэта ўжо занадта! Ты не быў тут адзінаццаць год. Ты блукаў па свеце, прыехаў цяпер з Еўропы і мяне, чалавека, які са сваёй вёскі носа не высунуў, пытаеш — якога? Ну, таго самага, якога запусцілі да зорак, каб ён лятаў вакол Зямлі!

Ад здзіўлення ў мяне аж дых заняло. Ніоке з племя канягаў у глухім кутку Гвінеі гаворыць пра спадарожнікі!

— Я таксама яго не бачу, — прызнаўся я.

Ніоке з палёгкай уздыхнуў:

— Ну, добра. А то я ўжо думаў, што ў мяне вочы недабачваюць. Не так, як у маладоўці.

Неўзабаве я пра ўсё даведаўся. Адзін з мясцовых чыноўнікаў прыязджаў у Юкункун і расказаў пра першы штучны спадарожнік Зямлі. Ён параўноўваў яго з малодшым братам вялікага Месяца, бо яны разам кружаць вакол Зямлі. Таму Ніоке і шукаў яго на небе.

Пазней я сам заўважыў, што на многіх гвінейскіх аўтобусах французскімі літарамі было выведзена «Sputnik 1». Кожны чорны вадзіцель хацеў абслугоўваць найноўшыя суд тэхнікі. Хоць бы сімвалічна...

Пераклад з чэшскай мовы.

ПЛАНЕТА «РАЛАНДЫЯ»

У архіве савецкага астранома Рыгора Неуйміна, які больш чвэрці стагоддзя працаваў у Крыме ў Сімеізкай абсерваторыі, захавалася пісьмо Рамэна Ралана. Перадгісторыя пісьма такая. У трыццатых гадах Р. Неуймін адкрыў маладую планету. Ёй трэба было даць імя. Р. Неуймін вырашыў назваць новую планету імем пісьменніка, творамі якога ён зачытваўся. Але якім леші — «Рамэна» ці «Раландыя»?

Жонка вучонага, Марыя Мікалаеўна, па даручэнню Р. Неуйміна звярнулася да Рамэна Ралана з пісьмом.

Неўзабаве з Францыі ў Сімеіз прышоў адказ:

«Вільнёў. Віла Ольга.

16 красавіка 1937

Дарагая Марыя Неуймін!
Дзякую Вам і Вашаму мужу!

У Савецкай краіне ў мяне ўжо ёсць многа малых, названых маім імем. Але на небе — яшчэ нікога. Я буду вельмі горды, калі Вы зробіце мяне патронам адной з Вашых планет.

Назваце ж яе «Раландыя» (Рамэн — мае імя, а не прозвішча і паходзіць ад слова «Рым»). Пры зручным вы-

падку ўкажыце, у якой частцы неба знаходзіцца мая вогненная дачка. Дайце мне яе анкету і даныя!

Я вельмі крануты сімпатый, якую адчуў у Вашых радках. Горача дзякую Вам за гэта.

Рамэн Ралан».

Гэта пісьмо будзе надрукавана ў падрыхтаваным да друку дзесятым выпуску «Гісторыка-астранамічных даследаванняў», які выдае Камісія гісторыі астраноміі Астрасавета Акадэміі навук СССР.

С. ШАНТЫР.
АДН.

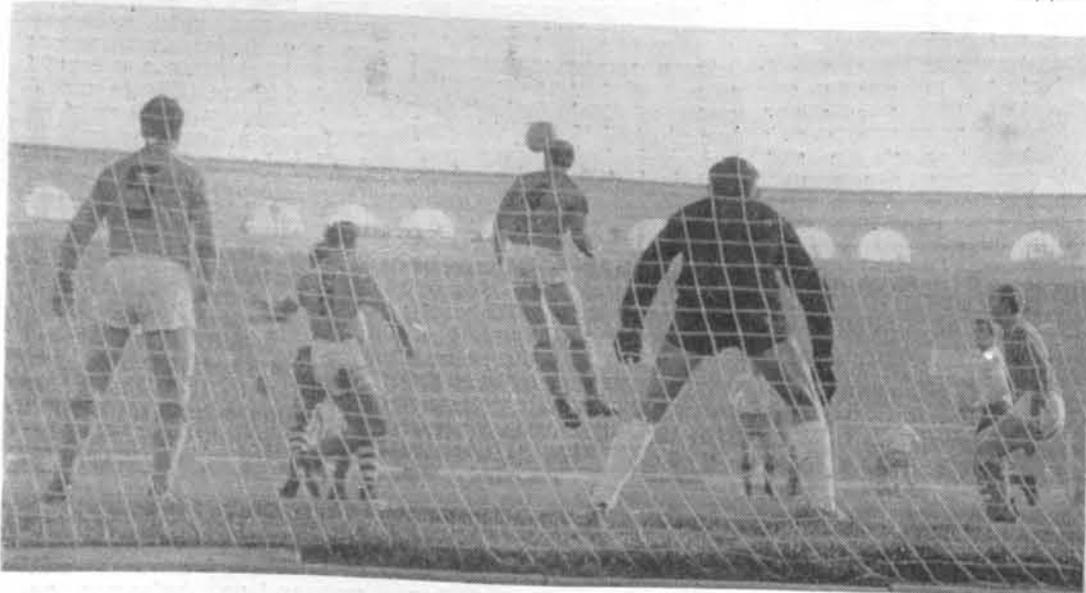
ЭЛЕКТРОННЫ УНІВЕРСАЛ

«Мінск-32» — новае дзецішча калектыву Мінскага праектнага бюро завода электронных вылічальных машын імя Арджанікідзе. Гэту машыну канструктары назвалі універсальнай.

Назва цалкам абгрунтавана тэхнічнай характарыстыкай. «Мінск-32» можа адначасова рашаць некалькі розных задач, працаваць па шматлікіх праграмах.

Зразумела, шматмэтавае прызначэнне машыны «Мінск-32» прымусіла яе стваральнікаў расшырыць магчымасці электроннага мозгу, каб ён мог за кароткія тэрміны рашаць больш складаныя задачы. Канструктары гэтага дабіліся. Калі машына «Мінск-22» захоўвае ў блоку аператыўнай памяці да 8 тысяч 37-разрадных лічбаў, то «Мінск-32» — больш як 80 тысяч. Першая праводзіць 5—6 тысяч апераций за секунду, другая — 30 тысяч. У першай каманда даходзіць да запамінальнага прыстасавання за 24 мікрасекунды, у другой — у пяць разоў хутчэй.

Хоць новае дзецішча мінскіх канструктараў і больш складанае, кіраваць ім многа прасцей, чым машынамі «Мінск-22» і «Мінск-23», для забеспячэння кругласутачнай работы якіх патрэбна 15 спецыялістаў. Для «Мінск-32» — адзінаццаць.

Раней звычайнага пачаўся трыццаты футбольны сезон. Першыя гульні, як заўсёды, прайшлі на поўдні краіны, а 17 красавіка вялікі футбол прыйдзе і ў сталіцу Беларусі. Мінскія балельшчыкі ўбачаць гульні сваёй каманды «Дынама» з алмацінскім «Кайратам». НА ЗДЫМКУ: трэніруюцца мінскія дынамаўцы.

РЕДАКЦЫЯНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77

ТЭЛЕФОНЫ:

6-19-31, 6-97-92, 6-18-88, 3-15-15.